

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Дармороз Тетяни Анатоліївни «Науково-популяризаторська діяльність Всеукраїнського агрономічного товариства (1920-1926 рр.)», подану на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки

Одним із важливих секторів в економіці України історично залишається аграрний сектор, що нині перебуває в стадії реформування. Тому на сучасному етапі особливої актуальності набувають історичні дослідження, що присвячені становленню й розвитку сільськогосподарського виробництва та вітчизняної аграрної науки. Важливу роль у розвитку сільськогосподарської дослідної справи на початку ХХ ст. мали галузеві товариства. Такі об'єднання сприяли розвитку вітчизняного сільського господарства та сільськогосподарської науки і освіти зокрема. Одним з таких об'єднань було Всеукраїнське агрономічне товариство (1920-1926 рр.) (ВАТ, Товариство), що мало близько 40 філій по всій території УСРР і налічувало понад 2000 членів, значна частина яких були відомі вчені-аграрії: М.М. Годлін, О.І. Душечкін, В.В. Колкунов, В.Л. Симиренко, П.Р. Сльозкін, А.Г. Терниченко, М.О. Тюленев, В.П. Устьянцев, О.А. Яната та інші.

Аналіз досліджень і публікацій щодо діяльності Всеукраїнського агрономічного товариства показав, що дана проблема не була предметом спеціального комплексного історико-наукового дослідження, що підтверджує наявність невеликої кількості історіографічних праць радянського періоду та сучасної доби.

Попередні дослідники даної проблеми торкалися фрагментарно, багато її аспектів ще залишилися недослідженими і майже не використовувались в контексті наукових осмислень проблем історії науки й техніки. З врахуванням вищесказаного тема дослідження є актуальною і заслуговує на комплексний науковий аналіз.

Дослідження, що стало основою дисертаційної роботи, виконане авторкою відповідно до загального напрямку наукових досліджень Інституту

історії аграрної науки, освіти та техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України і є складовою частиною наукових тем: «Концептуальні та методологічні основи науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку аграрної науки в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0116U002099) і «Методологічні та організаційні засади управління системою інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної науки: історико-концептуальний аспект» (номер державної реєстрації 0116U002103).

Авторкою дисертаційної роботи кваліфіковано сформульовано мету досліджень, визначено об'єкт, предмет та хронологічні рамки дослідження, подано наукову новизну, практичне значення дослідження та особистий внесок здобувачки.

У відповідності до поставленої мети були сформульовані і розв'язані дослідницькі задачі, що дозволило авторці досягти поставленої мети.

Наукові положення, теоретичні та практичні висновки, викладені в дисертації, є достовірними та належним чином обґрунтованими.

Достовірність досліджень підтверджується відповідною джерельною базою, до якої входять документи із архівних фондів, періодичні видання, опубліковані наукові та науково-популярні праці – членів Всеукраїнського агрономічного товариства.

Основою джерельної бази дисертаційного дослідження слугували матеріали з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ф. 90 «Всеукраїнське агрономічне товариство» та ф. 27 «Народний комісаріат земельних справ УСРР»), Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН. Виявлений широкий масив архівних документів забезпечив усебічне дослідження теоретичної та практичної складових діяльності Всеукраїнського агрономічного товариства, його внеску в розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи, науки та освіти у першій половині 20-х рр. ХХ ст.

До наукового обігу вперше введено 40 справ, які стосуються діяльності

Всеукраїнського агрономічного товариства впродовж 1920–1926 рр., зокрема: Статут Товариства, протоколи засідань Центральної ради, Центрального правління, Ревізійної комісії, нарад агрономів, плани, звіти, доповідні записки, листування з дослідними станціями, відділеннями тощо.

На сторінках періодичних видань знайдено інформацію про організацію Всеукраїнського агрономічного товариства восени 1920 р., основні напрями діяльності, плани роботи, перші здобутки, співпрацю з Сільськогосподарським науковим комітетом України.

Виявлені й узагальнені матеріали джерельної бази забезпечили використання різноманітних груп джерел, що є достатнім для здійснення комплексного наукового дослідження.

Використання достатньої джерельної бази дозволило авторці дослідження показати внесок Всеукраїнського агрономічного товариства в розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи на початку ХХ ст.

Грунтовність проведених досліджень базується на комплексному використанні як спеціальних історичних методів, так і загальнонаукових.

Обрана у представленій роботі методика проведення дослідження цілком відповідає поставленим завданням. Складність проблем, які стояли перед авторкою полягала у тому, що поставлена мета дослідження та шляхи її вирішення вимагали вироблення неординарного способу осмислення фактологічної та концептуальної складових дисертації. Завданням вивчення стану наукової розробки та джерельної бази дисертаційного дослідження було використання здобувачкою комплексу загальнонаукових методів опрацювання матеріалу та спеціальних методів і елементів системного аналізу, вдале поєднання яких свідчить про достатній рівень методологічної підготовки авторки дослідження.

Методологічні підходи і принципи історичного пошуку сприяли комплексному дослідженню проблеми.

На основі комплексного аналізу авторкою дослідження узагальнено діяльність Всеукраїнського агрономічного товариства та встановлено його внесок у розвиток різних сфер сільськогосподарства та галузевої науки в

УСРР у першій половині 20-х рр. ХХ ст. Дисертанткою доведено, що Всеукраїнське агрономічне товариство здійснювало свою діяльність за трьома напрямками: наукове дослідження та критична оцінка результатів роботи науково-дослідних установ, проведення громадсько-організаційних та громадсько-практичних заходів, при цьому основними напрямками науково-дослідної роботи Товариства були: природно-історичні дослідження; дослідження техніки сільського господарства; економічні дослідження; постановка експериментів у галузі громадсько-агрономічної роботи та збір матеріалів з історії громадсько-агрономічної організації в районі діяльності філій.

Безсумнівним здобутком здобувачки є те, що вона на конкретних матеріалах показала внесок Всеукраїнського агрономічного товариства у вирішення проблем сільськогосподарської політики, економіки, кооперації, галузевої освіти, рослинництва, буряківництва, тваринництва та контрольно-насіenneвої справи.

Важливим є твердження авторки про значний внесок Всеукраїнського агрономічного товариства в розвиток сільськогосподарської дослідної справи на українських землях у 20-х роках ХХ ст.

Дисертанткою беззаперечно доведено, що просвітницька та популяризаторська робота Всеукраїнського агрономічного товариства здійснювалася через функціонування курсів, сільськогосподарських гуртків, а також видавничу, музейно-виставкову та науково-громадську діяльність.

Не викликає заперечень загальна архітектоніка наукового узагальнення: вона є продуманою, логічною, науково мотивованою.

Висновки дисертації базуються на узагальненні та критичному підході до опрацювання значного масиву фактів з різних джерел, що вимагає комплексне дослідження у такій галузі як історія науки й техніки.

Цінність і новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що воно є насправді першою науковою працею історичного характеру, де здійснено комплексне дослідження діяльності Всеукраїнського агрономічного товариства як науково-організаційного та просвітницького

об'єднання в галузі сільського господарства УСРР у першій половині 20-х років ХХ ст. Це дослідження сприяло: збагаченню історії науки й техніки України, зокрема, історії сільськогосподарської дослідної справи; введенню до наукового обігу низки нових архівних джерел; всебічній оцінці внеску Товариства в розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи, а саме у вирішення проблем аграрної політики, економіки, кооперації, рослинництва, буряківництва, тваринництва, контрольно-насіневої справи, а також галузевої науки й освіти; відтворенню процесу створення, діяльності та ліквідації Всеукраїнського агрономічного товариства; відображенню наукового потенціалу Товариства; розкриттю основних напрямів популяризаторської та просвітницької роботи ВАТ; характеристиці діяльності мережі філій Товариства; удосконаленню підходів щодо аналізу науково-організаційної діяльності Всеукраїнського агрономічного товариства, результатів попередніх історичних розвідок, пов'язаних із вивченням окремих галузевих сільськогосподарських об'єднань; подальшому розвитку напряму наукової роботи щодо відтворення діяльності галузевих товариств та їх впливу на розвиток вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи.

Практичне значення одержаних результатів полягає у наближенні до наукової громадськості наукових, популяризаторських та просвітницьких надбань Всеукраїнського агрономічного товариства.

Результати дослідження можуть бути використані науковцями при підготовці узагальнюючих праць та навчальної літератури з історії вітчизняної аграрної науки й техніки та її окремих напрямів, а також у навчальному процесі при вивченні історії аграрної науки й освіти.

Рукопис праці виконаний державною мовою на достатньому науковому рівні.

Дисертація повністю висвітлює тему наукового дослідження і складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, які логічно пов'язані між собою, що свідчить про комплексний підхід до розв'язання поставленої мети, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Основні положення та результати дисертаційної роботи містяться у 14 наукових публікаціях, 4 з яких опубліковані у наукових фахових виданнях, що входять до переліку МОН України, 1 – в іноземному науковому виданні, 9 публікацій апробаційного характеру в збірниках матеріалів наукових конференцій і форумів.

Опубліковані авторкою праці за темою дисертації відповідають змісту дослідження і у них відображені положення, висновки і пропозиції, що систематизовані в представленій дисертаційній праці.

У цілому результати дослідження мають достатню апробацію серед спеціалістів на наукових конференціях.

Зміст автореферату відображає основні положенням дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Т.А. Дармороз, її актуальність, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, вибір методологічних підходів, історіографічної та джерельної бази варто зазначити, що проаналізоване дисертаційне дослідження не має межі вдосконалення, але містить деякі дискусійні положення та зауваження, що носять рекомендаційний характер, а саме:

1. Дещо переконливіше слід було б зазначити наукову актуальність дисертаційного дослідження, вказавши на ті результати наукових здобутків Всеукраїнського агрономічного товариства, які мають вагоме прикладне значення в сучасних умовах розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні.

2. Бажано було б приділити більше уваги аналізу наукових праць окремих вчених – членів Всеукраїнського агрономічного товариства.

3. Дисертаційна робота значно б виграла, якби в ній був проведений аналіз праць зарубіжних авторів, що досліджували проблему розвитку аграрної науки.

4. Пункт 3 висновків носить дещо інформаційний характер.

5. Авторці не вдалось уникнути ряду технічних помилок і повторів, зокрема в третьому розділі.

Проте висловлені зауваження мають частковий характер і не знижують загалом позитивної оцінки виконаної роботи.

Отримані результати науково обґрунтовані і забезпечують вирішення наукового завдання – комплексне висвітлення діяльності Всеукраїнського агрономічного товариства (1920–1926 рр.), що необхідно для об'єктивного відтворення становлення та розвитку вітчизняної агрономічної науки та сільськогосподарської дослідної справи в Україні.

Загальний висновок. Аналіз дисертації, автореферату та публікацій авторки дозволяє стверджувати, що дисертаційне дослідження «Науково-популяризаторська діяльність Всеукраїнського агрономічного товариства (1920-1926 рр.)» є завершеною, самостійною науковою працею, характеризується цілісністю змісту, має наукову новизну та практичне значення, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» та паспорту спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки, а її авторка – Дармороз Тетяна Анатоліївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки й техніки.

Офіційний опонент:

доцент кафедри тракторів, автомобілів та
біоенергосистем Національного університету
біоресурсів і природокористування України,
кандидат історичних наук, доцент

О.П. Деркач

